

2018-02-07

Klaipėdos miesto savivaldybės
Merui Vytautui Grubliauskui

KREIPIMASIS DĖL IMMANUELIO KANTO VARDO SUTEIKIMO KLAIPĖDOS MIESTO SAVIVALDYBĖS VIEŠAJAI BIBLIOTEKAI

Immanuelis Kantas (1724–1804) – pasaulinės reikšmės asmenybė – žymus XVIII a. mąstytojas, vokiečių klasikinės filosofijos pradininkas. Anot dr. Alvydo Jokubaičio, išskilesnės, reikšmingesnės, didesnio masto asmenybės, susijusios su Klaipėdos kraštu, nerasime.

I. Kanto protėvių ryšiai su Klaipėdos kraštu (Rusnė, Verdainė, Priekulė, Klaipėda) neabejotini. Filosofo giminės šaknys – Klaipėdos mieste. Šį faktą, remdamiesi dokumentais, saugotais Klaipėdos bažnyčių, Klaipėdos ir Šilokarčemos (dab. Šilutė) apskričių, Klaipėdos miesto archyvuose, įrodė kultūros tyrinėtojai ir istorikai.

Nuo XVII a. Klaipėdoje gyveno trys I. Kanto šeimos kartos – prosenelis, seneliai, tėvas ir dėdės. Jie buvo krikštyti, tuokėsi senojoje ir naujojoje miesto Šv. Jono bažnyčioje. Čia ir palaidoti. Šeima turėjo nekilnojamo turto abejose Klaipėdos dalyse – Senamiestyje ir Friedricho mieste. Prosenelis, senelis ir tėvas buvo balniai, šio amato meistrai. Jų produkcija buvo labai paklausi, tad šeima neabejotinai bendravo su daugeliu klaipėdiečių bei keliautojų, vykusių vežimais ar raitomis.

I. Kantas Rytų Prūsiją išskyrė kaip savitą lietuvišką regioną. 1797 m. spalio 13 d. savo laiške Lundo vyskupui Lindblomui pavadino Tilžę „prūsiškai lietuvišku“ miestu.

Būdamas Karaliaučiaus universiteto profesoriumi, I. Kantas bendravo su Martynu Liudviku Rhesa (Rėza, 1776–1840) bei kitais Rytprūsių kultūros, mokslo veikėjais, pažino jų lietuvišką veiklą.

Filosofas parašė pratarinę „Draugo prierasas“ Christiano Gottliebo Mielckės (Kristijono Gotlybo Milkaus) vokiečių-lietuvių, lietuvių-vokiečių kalbų žodynui (1800 m. *1 priedas originalo faksimilė ir vertimas*). Joje filosofas palankiai atsiliepė apie prūsų lietuvių, jų nacionalinio charakterio savybes, buitį, kultūros ypatumus, žavėjosi lietuvių kalba.

I. Kantas padarė neginčytiną įtaką filosofijos mokslui, jo istorijai, visai pasaulio kultūrai. Reikšmingiausi jo darbai: „Grynojo proto kritika“ („Kritik der reinen Vernunft, 1781), „Praktinio proto kritika“ („Kritik der praktischen Vernunft, 1788), „Moralės metafiziniai pagrindai“ („Die Metaphysik der Sitten“) ir kt.

Todėl manome, kad I. Kanto vardas, suteiktas Klaipėdos miesto savivaldybės viešajai bibliotekai – reikšmingai istorijos atminties institucijai, suteiktų jai daugiau reprezentacinio svorio, atskleistų galimybes tapti dar svarbesniu miesto kultūriniu akcentu, žmonių traukos centru, skleidžiančiu Klaipėdos paveldą, jo išskirtinumą ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų. Šis faktas sustiprintų bibliotekos vystomos veiklos kryptis: lietuvių kalbos ir kultūros, Rytų Prūsijos palikimo ir paveldo sklaidą ir kt. Atsirastų paskata inicijuoti genealoginius tyrimus, gilinantis į I. Kanto protėvių bei kitų kraštui reikšmingų asmenybių praeitį, jų šaknis. Rastųsi didesnės galimybės

tarpinstitucinio bei tarptautinio bendradarbiavimo plėtojimui, konferencijų, seminarų organizavimui.

Klaipėdos miesto savivaldybės viešajai bibliotekai suteiktu Immanuelio Kanto vardu pasauliui būtų siunčiama žinia apie Klaipėdos miestą, jo išskirtinumą ir atvirą kultūrinę partnerystę.

Kreipimasi pasirašo:

Rimantas Cibauskas,

Klaipėdos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos Tarybos pirmininkas,

Kęstutis Demereckas,

istorikas, leidyklos „Libra Memelensis“ vadovas.

Dainius Elertas,

istorikas.

Arvydas Juozaitis,

rašytojas, filosofas, visuomenės veikėjas.

Apsvarstę šį kreipimąsi, mes, Klaipėdos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos kolektyvas, jam pritariame.

Bibliotekos direktorė Bronislava Lauciuvienė

Nachschrift eines Freundes.

Daß der preussische Littauer es sehr verdiene, in der Eigentümlichkeit seines Characters, und, da die Sprache ein vorzügliches Leimmittel zur Bildung und Erhaltung desselben ist, auch in der Keintigkeit der letzteren, sowohl im Schul- als Eangelunterricht, erhalten zu werden, ist aus obiger Beschreibung desselben zu ersehen. Ich füge zu diesem noch hinzu: daß er von Kriecheren weiter, als die ihm benachbarte Völker, entfernt, gewohnt ist mit seinen Obern im Tone der Gleichheit und vertraulichen Offenherzigkeit zu sprechen; welches diese auch nicht übel nehmen oder das Händedrücker spröde verweigern; weil sie ihn dabei zu allem Billigen willig finden. Ein von allem Hochmuth, oder einer gewissen benachbarten Nation, wenn jemand unter ihnen vornehmer ist, ganz unterschiedener Stolz, oder vielmehr Gefühl seines Werths, welches Muth andeutet und zugleich für seine Treue die Gewähr leistet.

Aber auch abgesehen von dem Nutzen, den der Staat aus dem Bestande eines Volks von solchem Character ziehen

Nachschrift eines Freundes.

ziehen kann: so ist auch der Vortheil, den die Wissenschaften, vornehmlich die alte Geschichte der Völkerveränderungen, aus der noch unvermengten Sprache eines uralten, jetzt in einem engen Bezirk eingeschränkten und gleichsam isolirten Völkerstammes, ziehen können, nicht für gering zu halten und darum ihre Eigenthümlichkeit aufzubewahren, an sich schon von großem Werth. Büsching beklagte daher sehr den frühen Tod des gelehrten Professors Thunmann in Halle, der auf diese Nachforschungen mit etwas zu großer Anstrengung seine Kräfte verwandt hatte. — Ueberhaupt, wenn auch nicht an jeder Sprache eine eben so große Ausbeute zu erwarten wäre, so ist es doch zur Bildung eines jeden Völkchens in einem Lande, z. B. im preussischen Polen, von Wichtigkeit, es im Schul- und Canzelunterricht nach dem Muster der reinesten (polnischen) Sprache, sollte diese auch nur außerhalb Landes geredet werden, zu unterweisen und diese nach und nach gangbar zu machen; weil dadurch die Sprache der Eigenthümlichkeit des Volks angemessener und hiemit der Begriff desselben aufgeklärter wird.

J. Kant.

DRAUGO PRIERAŠAS

Iš anksčiau duoto lietuvių aprašymo matyti, kad prūsų lietuvis tikrai nusipelno, idant būtų išlaikytas jo charakterio savitumas, o kadangi kalba yra svarbiausia charakterio formavimo ir išlaikymo priemonė, tai – ir jos grynumas tiek mokykloje, tiek bažnyčioje.

Aš dar prie to pridėdau, kad jis, būdamas mažiau linkęs pataikauti negu jo kaimyninės tautos, su savo vyresniaisiais yra pratus kalbėti kaip su lygiais, nuoširdžiai ir atvirai; anie to nepriima už blogą ir nesididžiuodami paspaudžia ranką, nes, be kita ko, jie žino, kad jis mielai padarys viską, ką laikys reikalinga. Jo išdidumas yra visai kas kita negu vienos kaimyninės tautos žmonių pasipūtimas, kai tarp jų yra kas nors kilmingesnis, nes tai greičiau savo vertės jutimas, reiškiantis drąsą ir laiduojantis jų ištikimybę.

Bet ir nepaisant naudos, kurią gali valstybei duoti tautos su tokiu charakteriu parama, nereikia menkinti viso to, ką gali duoti mokslams, ypač senajai tautų kilnojimosi istorijai, ta labai senos, dabar mažame plote suspaustos ir tartum izoliuotos tautos dar gryna kalba, ir todėl išsaugoti jos savitumą jau savaime yra labai svarbu. Dėl to Biušingas¹ labai apgailestavo, kad anksti mirė eruditas Halės profesorius Tunmanas², kuris, visa tai tyrinėdamas, per daug įtemptai dirbo ir išsekino savo jėgas.

Apskritai, jei ir ne iš kiekvienos kalbos galima būtų tiek daug tikėtis, tai vis dėlto kiekvienos tautos švietimui kokiame nors krašte, pavyzdžiui, Prūsų Lenkijoje³, svarbu mokykloje ir bažnyčioje mokytis gryniausią (lenkų) kalbą, nors ja ir nebūtų kalbama tik už šio krašto ribų, ir pasiekti, kad tokia gryna kalba ilgainiui taptų plačiai vartojama, nes ji labiau atitiktų tautos savitumą, ir pačios tautos supratimas pasidarytų aiškesnis.

Versta iš: *Litauisch – deutsches und deutsch – litauisches Wörter-Buch*, worinn das vom Pfarrer Ruhig... ehemals heraus gegebene zwar zum Grunde gelegt, aber... vermehret und verbessert worden von Ch. G. Mielcke... Königsberg, 1800. Nr. 1–4, iš vokiečių kalbos vertė L. Citavičiūtė.

Skaitmeninė iš: Regína Koženiauskiene, *XVI–XVIII amžiaus prakalbos ir dedikacijos*, Vilnius: Mokslas, 1990, p. 591–591.

¹ Antonas Frydrichas Biušingas (Büsching, 1724–1793) – vokiečių geografas, parašęs knygą *Lenkijos Karalystės ir LDK... geografija* (1768), išleidęs *Lenkijos ir Lietuvos žemėlaj* (1770).

² Johanas Erichas Tunmanas (Thunmann; 1736–1778) – iš švedų kilęs vokiečių mokslininkas, istorikas, Halės universiteto profesorius, parašęs *Kai kurių Šiaurės tautų senovės istoriją* (1772), taip pat *Rytinių Europos tautų istoriją* (1774).

³ Čia turimos galvoje tos Prūsų žemės, kuriose gyveno lenkai.